

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 9

*Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції
“Україна як геополітична реальність: політика,
економіка, право, духовність”,
м. Київ, МАУП, 21 березня 2013 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2013

Рецензенти: *О. В. Куроченко*, д-р екон. наук, проф.
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.
К. В. Пічик, канд. екон. наук, доц.

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 5 від 29.05.13)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
А. А. Ігнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
О. В. Куроченко, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соціальних наук, проф.;
В. В. Утвенко, канд. іст. наук, доц.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф.;
М. В. Чечетов, д-р наук держ. упр., проф.;
Н. П. Ярош, д-р наук держ. упр.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
М50 МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

Вип. 9: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції
“Україна як геополітична реальність: політика, економіка, право, ду-
ховність”, м. Київ, МАУП, 21 берез. 2013 р. / редкол.: А. М. Подоляка
(голова) [та ін.]. — 2013. — 288 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

Розглядаються питання організації управлінської діяльності, управління персо-
налом в сучасних організаціях, досліджуються актуальні проблеми менеджменту, що
свідчить про активне залучення студентів до проведення наукової діяльності. Це дасть
можливість усім бажаючим ознайомитися із сучасним станом управлінської науки в
Україні.

Для студентів, викладачів і всіх, хто цікавиться менеджментом.

ББК 65.290-2я43

ЗМІСТ

Радзівєвський О. І. Україна між ЄС та ЄЕП: сучасний стан і перспективи	7
Куценко В. І., Гаращук О. В. Освіта України в контексті європейських глобалізаційних процесів	12
Рудницька Т. М. Глобалізація соціокультурного простору України: позитиви й ризики	17
Липчук В. В. Глобалізаційні чинники формування аграрної структури України	25
Студінський В. А. Українсько-грузинські паралелі розвитку паперового виробництва у XX столітті	28
Баєва О. В. Гендерні особливості в менеджменті	32
Березовська-Чміль О. Б. Трансформація соціальної сфери в контексті євроінтеграції України	39
Боева Т. І., Немченко Н. В. Українська геополітика та українська національна ідея	42
Гольцов А. Г. Сучасний геополітичний статус України: буферна держава чи самостійний актор	45
Журжа І. В. Українці в світі. Особливості формування української діаспори на південнослов'янських землях	50
Ірха К. О. Сучасна українська геополітика: політичний контекст	54
Липчук О. І. Україна — ЄС: соціально-економічні аспекти інтеграційних процесів	57
Ломака І. І. Територія України у геополітичному просторі Європи	60
Медвидь Ф. М., Содель Ю. В., Пузько В. О. Україно-білоруські відносини в постбіполярному світі	64
Медвідь Ф. М., Федоренко О. А. Геополітичні студії ідеологів національного державотворення першої половини XX століття: візія у майбутнє	67
Мислюк Ю. В. Імідж, брендинг та репутація держави на міжнародній арені	73
Михайловська О. Г. Україна і глобальна інституціоналізація міжнародних організацій	75
Міщук М. Б. Глобалізаційні процеси в соціальній доктрині католицизму	79

СУЧАСНИЙ ГЕОПОЛІТИЧНИЙ СТАТУС УКРАЇНИ: БУФЕРНА ДЕРЖАВА ЧИ САМОСТІЙНИЙ АКТОР

Становлення і розвиток української державності, вип. 9, с. 45—49

За умов подальшого розвитку глобалізації нинішні суверенні держави не можуть бути вільними геополітичними гравцями — вони мають дотримуватися встановлених на міжнародній арені “правил гри”. В інтересах переважної більшості держав світу розробка і дотримання таких норм світової політики, які забезпечують взаємовигідне співробітництво і збереження їхніх суверенітетів. Якщо ці цивілізовані норми та правила в цілому не суперечать національним інтересам суверенної держави, вона як самостійний актор проводить власну геополітику, не порушуючи їх. Водночас, новітні “неформальні” імперії прагнуть до встановлення на міжнародній арені своїх “правил гри”, які даватимуть їм можливість забезпечувати гегемонію на великих ділянках світового геопростору.

При розробці власної стратегії на міжнародній арені кожній державі необхідне чітке усвідомлення своїх геополітичних інтересів (на основі національних). В українському ж політикумі спостерігається різне розуміння національних інтересів певними елітними угрупованнями. Серед провідних політичних сил України поки що немає консенсу-

су щодо розуміння геополітичного майбутнього держави. Це пов'язано з особливостями історичного розвитку, специфічними умовами сучасного політичного, економічного, соціального життя окремих регіонів України, етнічного та релігійного складу їх населення та іншими чинниками. Зовнішня політика України доволі часто проводиться в інтересах певних політичних сил (фактично, тих бізнес-угруповань, що стоять за ними).

У цілому Україна має вигідне географічне положення між “Заходом” (Європою) і “Сходом” (Росією). Головним і найперспективнішим вектором геостратегії є, безумовно, західний. Проте спільне історичне минуле, сучасні економічні інтереси, етнічні, релігійні, культурні зв'язки та інші фактори зумовлюють необхідність приділяти велику увагу і “східному вектору” — співпраці з Росією. До того ж Україна є природним посередником між країнами басейнів Балтійського і Чорного морів. Тому геополітичні вектори, спрямовані на північ до країн Балтійського регіону (по суті, складова магістрального “західного” вектора) і південь — до країн Причорномор'я, також є дуже важливими, але фак-

тично ще не реалізованими. У принципі перспективним залишається також “південно-східний” вектор геостратегії України — активізація співпраці з країнами Каспійського регіону, особливо в гео економічній сфері, що має сприяти забезпеченню диверсифікації постачання енергоносіїв до нашої країни.

Ідеальною для забезпечення національних інтересів України, її політичної і економічної безпеки є геостратегія “динамічної рівноваги” — збалансованого розвитку співпраці із Заходом (Європа і США) і Сходом (Росією). Проте така геостратегія має ґрунтуватися на досягненні потужному економічному та військово-технічному потенціалі, наявності у суспільстві країни консенсусу щодо головних напрямів зовнішньої політики, чіткому усвідомленні правлячою політичною елітою пріоритетності національних інтересів над клановими, незалежності провідних політичних сил від зовнішніх впливів.

На початку 90-х років XX ст. Україна мала потенційні можливості перетворитися на повноцінну регіональну державу — самостійного геополітичного актора. Проте той історичний шанс був утрачений. Україна нині не має можливостей навіть для повноцінного забезпечення своєї воєнної безпеки, тим паче для здійснення самостійної геополітики в Європі.

Завдяки своєму унікальному геополітичному положенню Україна фактично може вважатися ключовою “фігурою” для безпеки в Центральній та Східній Європі. Тому, з незаінтересованого погляду, приєд-

нання нашої держави чи до Росії, чи до НАТО може призвести до різкого посилення того чи іншого могутнього актора.

Захід (особливо США) ще з 1990-х років розглядає нашу державу як противагу імперській геополітиці РФ, небезпідставно вважаючи, що без України відродження могутньої Російської імперії неможливе. Адміністрація Дж. Буша-молодшого всіляко намагалася сприяти приєднанню України (і Грузії) до НАТО. З іншого боку, згадаємо, що, наприклад, Німеччина чи Франція, не бажаючи загострення відносин з РФ, не вітали потенційне членство України в Альянсі. Можна припустити, що окремі впливові політичні сили Європи зацікавлені в збереженні України як “санітарного кордону” між Заходом і Росією. Геополітика, що проводиться адміністрацією Б. Обама, по суті призвела до розподілу сфер впливу в Центральній та Східній Європі між США і РФ. При цьому керівництво США фактично допустило посилення впливу РФ на теренах України.

Влада РФ неодноразово висловлювала занепокоєння з приводу розширення НАТО на схід, вважаючи, що це буде на шкоду її національній безпеці. На нинішньому етапі розвитку геополітичних процесів у Центральній та Східній Європі Росія, по суті, прагне відвести Україні роль підконтрольного їй “буфера” між собою і НАТО.

Автор поділяє думку, що найнадійнішим засобом для захисту воєнної безпеки нашої держави було б приєднання до НАТО, проте значна частина громадян України (особ-

ливо Півдня та Сходу) негативно ставилася до північноатлантичної інтеграції України. Навіть співпраця з НАТО викликала в українському суспільстві неоднозначну реакцію і гострі дискусії. У першому десятилітті нового тисячоліття провідні політичні партії України зробили питання євроатлантичної інтеграції “розмінною картою” у своїй політичній грі. А в 2010 р., на нашу думку, у зв’язку з проголошенням позаблокового статусу України питання щодо її євроатлантичної інтеграції тимчасово втратило актуальність.

Вагомим інструментом впливу Росії на геополітичну ситуацію в Україні є Чорноморський флот РФ. А згідно з Угодою, укладеною В. Ф. Януковичем та Д. А. Медведевим 21 квітня 2010 р. в Харкові, Чорноморський флот Росії залишатиметься в Севастополі до 2042 р, після чого термін дії Угоди може бути продовжено.

Сучасна геостратегія України передбачає орієнтацію її зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності на інтеграцію до ЄС та інших європейських організацій. У принципі мова йде про головний стратегічний напрямок, і це аж ніяк не означає згортання взаємовигідних відносин з іншими країнами світу, зокрема з РФ. Україна як велика європейська держава має посісти належне місце в Європі, в її політичних, безпекових, правових, економічних та інших структурах.

Реалізація планів вступу України до ЄС ускладнюється як недостатньою готовністю самої нашої держави, так і позицією ЄС щодо прийому нових членів. ЄС розробляє власну

стратегію щодо країн Східної Європи, яка передбачає не розширення Союзу, а урізноманітнення і поглиблення співпраці із сусідніми державами. Укладення нової Угоди про партнерство і співробітництво України і ЄС, що передбачатиме створення зони вільної торгівлі, безвізовий режим, асоціацію України з ЄС, аж ніяк не гарантуватиме майбутнього вступу нашої країни в Євросоюз.

Нині для України реальним є насамперед подальше політичне та інституційне зближення з ЄС, розширення і поглиблення співпраці з європейськими структурами. Європейська інтеграція виступає як довгостроковий стратегічний орієнтир, і на цьому шляху Україна повинна здійснити численні реформи в економічній, соціальній, правовій сферах, що конче потрібно насамперед їй самій.

РФ продовжує здійснювати імперську експансію на терени України у багатьох сферах: політичній, економічній, культурній, інформаційній, релігійній тощо. Надпотужна корпорація “Газпром” виконує роль геополітичного інструменту Кремля і проводить геоекономічну політику, націлену на встановлення контролю над газотранспортною системою України. Великий російський бізнес відверто зацікавлений у домінуванні над стратегічно важливими галузями української економіки.

За цих умов раціональним виходом є не зниження рівня співпраці з Росією, а переведення її на рейки здорового економічного прагматизму. Російський ринок залишається найвигіднішим для збуту української промислової та сільсь-

когосподарської продукції, великі нереалізовані можливості мають науково-технічна співпраця, спільне виробництво складної конкурентоспроможної на світовому ринку продукції тощо.

Угода про зону вільної торгівлі в рамках СНД нарешті набула чинності 20 вересня 2012 р. Вона, безумовно, має сприяти зростанню обсягів взаємної торгівлі країн-учасниць, хоча і містить виключення щодо експорту чи імпорту окремих товарів (зокрема, РФ зберегла експортне мито у розмірі 30 % на природний газ).

Однією з тенденцій розвитку геопросторової політичної (і економічної) організації світу є формування “великих просторів” у результаті активізації регіональних інтеграційних процесів. Такі “великі простори” створюються “неформальними” неоімперіями. Сучасна політична влада РФ проводить зовнішню імперську геополітику, спрямовану на створення під своєю егідою (гегемонією) наднаціонального об’єднання на основі політичної, економічної, військової, культурної інтеграції пострадянських країн. Це об’єднання — Євразійський Союз, за задумом керівництва Кремля, має стати одним з “полісів” сучасного світу, забезпечити РФ імперську могутність, спроможність повноцінної конкуренції на світових ринках товарів і послуг, численні вигоди від ролі “мосту” між Євросоюзом і Азійсько-Тихоокеанським регіоном.

18 листопада 2011 р. було підписано декларацію про створення Євразійського Союзу у складі Російської Федерації, Білорусі та Казах-

стану. З поверненням у 2012 р. на вищу посаду в Кремлі В. В. Путіна діяльність органів влади РФ щодо утворення Євразійського Союзу активізувалася.

На початку липня 2010 р. розпочалося функціонування Митного Союзу у складі РФ, Білорусі та Казахстану. Ця структура є головною економічною складовою Євразійського Союзу, і вступ до неї таким чином, по суті, є “сходиною” до наднаціонального імперського об’єднання. Українській державі на найвищому рівні пропонувалося приєднатися до Митного Союзу із подальшою, дуже привабливою для неї перспективою — збільшення прибутків щорічно на 10 млрд дол. США! По-перше, ці ефемерні економічні вигоди в майбутньому ніхто і ніяк не зможе гарантувати. По-друге, вступ України до Митного Союзу однозначно “поховає” перспективи повноцінної інтеграції з ЄС.

Нинішнє керівництво України не бажає ділити з російськими ТНК контроль над українською економікою, прагне забезпечувати економічні інтереси насамперед “своїх” бізнес-угруповань, зберегти вплив на основні сфери життя в країні. Тому припускаємо, що в принципі можливе досягнення певного консенсусу між провладними політичними силами та опозицією, зокрема, у стратегічних питаннях економічної безпеки.

Вважаємо, що залишаючись нині, з геополітичного погляду, в становищі “буферної держави”, Україна все ж спроможна до самостійної геополітики, підвищення свого геополітичного статусу. Особливості геополітичного та гео економічного

положення України прирікають її на “двовекторність” — необхідність орієнтації геополітики і на Захід, і на Схід. Але, саме завдяки своєму унікальному положенню, Україна може стати повноцінним “мостом” між Сходом і Заходом, отримуючи вигоди від взаємовигідної співпраці з ними. При цьому виникають можливості для маневрування між сусідніми “полюсами” могутності і забезпечення своїх власних геополітичних інтересів, реалізації ролі самостійного актора.

Для розробки і проведення самостійної геополітики необхідне до-

сягнення провідними політичними силами України консенсусу щодо ключових питань стратегії держави, її пріоритетів на міжнародній арені. Необхідне усвідомлення взаємозалежності політичної, економічної, культурної та інформаційної складових національної безпеки. Вважаємо, що за нинішньої ситуації геополітика України має бути достатньо гнучкою у тактичних питаннях, проте реалізація стратегічних напрямів має втілюватися в життя неухильно, особливо щодо розвитку євроінтеграції, захисту суверенітету та безпеки держави.